DEN NORSKE KIRKE

Fra rettighet til deltakelse

Kirkelig undervisning og læring for alle

En veileder om ansvar for inkludering, universell utforming og individuell tilrettelegging

Innhold

1. Innledning 4

2. Sentrale begreper og prinsipper 6

- Hva innebærer funksjonsnedsettelse? 6
- Barn og unge med funksjonsnedsettelser 6
- Å planlegge inkluderende 7
- Individuell tilrettelegging 8
- Informasjon og invitasjon 9

3. Kirkens visjoner og planer 12

- Den norske kirkes visjoner og vedtak 12
- Plan for undervisning og læring – overordnet del 12

4. Lover og rettigheter 14

- Likestillings- og diskrimineringsloven 14
- FN-konvensjon: Rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) 15
- Retten til religionsutøvelse 17

5. Ansvar for inkludering og tilrettelegging 18

- Samspill mellom ulike aktører 18
- Ansvarlig arrangør for kirkelig aktivitet 18
- Menighetsrådets ansvar 19
- Fellesrådets ansvar 20
- Prestetjenestens ansvar 23
- Bispedømmerådets og biskopens ansvar 24
- Kommunens ansvar 25

Fra rettighet til deltakelse
Kirkelig undervisning og læring for alle

Utarbeidet av Kirkerådet, Den norske kirke med bidrag fra Hovedorganisasjonen KA, 2026

© Den norske kirke, Kirkerådet 2026

ressursbanken.no

Forsidefoto: Bo Mathisen / Den norske kirke

1. Innledning

Kirkens undervisning og læring skal være tilgjengelig og åpen for alle. Aktiviteter skal foregå på inkluderende arenaer der alle kan delta og bidra. Det forutsetter at lokalene som brukes for undervisningen er universell utformet og at barn med behov for individuell tilrettelegging får det de trenger for å kunne delta.

Jo bedre aktiviteter er planlagt med tanke på universell utforming av bygg og pedagogisk opplegg, desto bedre blir disse tilgjengelige for alle. Likevel vil det alltid være noen med behov for individuelle tilpasninger eller støtte.

Målet med individuell tilrettelegging er først og fremst å sørge for at alle, på en likeverdig måte, kan delta i fellesskapet. De aller fleste barn og unge ønsker å delta på aktiviteter sammen med sine venner og jevnaldrende. Å sørge for likeverdig deltakelse for alle er et ledelsesansvar, og kirkens forpliktelse på dette området er begrunnet i norsk lovverk og i kirkens egne visjoner. Barn og unge med funksjonsnedsettelser skal ikke føle at eget tilbud blir det eneste reelle alternativet for dem, dersom de har behov for en form for tilrettelegging. De fleste vil kunne delta i felles aktiviteter med en form for tilpasning. Bare unntaksvis og hvis barnet ønsker det (!), skal man planlegge parallelle opplegg.

Foto: Bo Mathisen / Den norske kirke

2. Sentrale begreper og prinsipper

Hva innebærer funksjonsnedsettelse?

Mennesker med funksjonsnedsettelse er en stor og mangfoldig gruppe. I et livsperspektiv vil vi alle oppleve variasjoner i funksjonsevne. Alle mennesker kan få en funksjonsnedsettelse og funksjonsnedsettelser er en naturlig del av det menneskelige mangfoldet. Noen blir født med en funksjonsnedsettelse, men de fleste får en funksjonsnedsettelse i løpet av livet på grunn av sykdom eller skade. En funksjonsnedsettelse kan for eksempel være nedsatt bevegelsesevne, syn eller hørsel, nedsatt kognitiv funksjon, som utviklingshemming og autismespekterforstyrrelse. Men også psykisk sykdom, som depresjon eller angst, og andre sykdommer som allergi eller hjerte- og lungesykdommer kan føre til funksjonsnedsettelser. Mennesker med funksjonsnedsettelser er altså svært ulike. Derfor er det vanskelig å snakke om mennesker med funksjonsnedsettelse(r) som en gruppe. Det som knytter funksjonshemmede sammen som gruppe er opplevelsen av samfunnsskapte barrierer, manglende universell utforming og tilrettelegging som begrenser muligheter for deltakelse.[1]

Barn og unge med funksjonsnedsettelser

Mange barn og unge i Norge har funksjonsnedsettelser, men det er vanskelig å si nøyaktig hvor mange. Dette skyldes blant annet ulike definisjoner av hva som regnes som en funksjonsnedsettelse.

I praksis viser det seg at svært mange barn og unge har behov

1 Mer om begrepene kan du finne på Likestilling av personar med funksjonsnedsetjing | Bufdir eller Om Unge funksjonshemmede | Unge funksjonshemmede.

for tilrettelegging i hverdagen. Dette kan skyldes utfordringer knyttet til syn, hørsel, bevegelse, forståelse, miljøsensitivitet, konsentrasjonsvansker, psykisk helse, adferdsutfordringer eller vansker med å delta og være til stede i grupper. Behovene er sammensatte og kan variere over tid, men felles for dem er at de påvirker barnas mulighet til å delta som alle andre.

Fordommer og mangel på kunnskap fører ofte til at barn og unge med funksjonsnedsettelser er utestengt fra fritidsarenaer. Manglende universell utforming eller manglende individuell tilrettelegging fører til at de ikke kan delta på lik linje med andre. Barn og unge med funksjonsnedsettelser er spesielt utsatt for mobbing og manglende muligheter for medbestemmelse. Familier med barn som har funksjonsnedsettelse bruker ofte mye tid og krefter på å skaffe den hjelpen de trenger og har krav på.

Å planlegge inkluderende

Det er viktig at menigheter planlegger tilbud som er inkluderende og tilgjengelige. Arrangementer bør gjennomføres på steder som er så tilgjengelige som mulig. Aktiviteter bør planlegges på en slik måte at så mange som mulig kan delta, før man vet hvem som vil delta. Med proaktiv tilrettelegging kan man unngå et lappeteppe av spesielle løsninger etter hvert som nye deltakere med ulike behov kommer til. Planlegging av inkluderende tilbud bidrar også til forebygging av behov for «brannslukking».[2]

2 Les mer om proaktiv tilrettelegging i Inkluderingsveilederen «Barrierefri fritid» fra Unge funksjonshemmede.

Foto: Charlotte F. Skomsøy / Den norske kirke

Proaktiv tilrettelegging kan for eksempel handle om at

- menigheten har en tilgjengelighetsbeskrivelse på sin nettside
- det alltid brukes mikrofon i større samlinger
- det brukes varierte undervisningsformer

Individuell tilrettelegging

Individuell tilrettelegging innebærer at man tar utgangspunkt i den enkeltes behov og ser på hvordan det kan legges til rette for disse. Målet med alle tilretteleggingstiltak er først og fremst å sørge for at alle kan delta i fellesskapet. Kommunen plikter å tilrettelegge for deltagere som trenger hjelpemidler, BPA eller støttekontakt. I hovedsak er det foresatte eller deltager som avtaler BPA med kommunen. Det kan være begrensninger når det innvilges BPA, for

eksempel ved aktiviteter i andre kommuner. Kommunale ordninger varierer. Noen kommuner organiserer dette selv, mens andre bruker leverandører. Det kan være lurt å ha dialog med foresatte eller deltager om dette underveis. Da kan ansatt i menigheten trygge foresatte på at barnet eller ungdommen kan delta på aktiviteter uten ekstra kostnader.

Tilretteleggingstiltak kan for eksempel handle om bruken av hjelpemidler, transport, tegnspråktolking eller assistanse. Tilretteleggingstiltak kan medføre økte utgifter. Det er mulig å søke støtte til dette hos blant annet K-stud og Bufdir. Lokale legater, stiftelser og kommunale ordninger kan også ha støtteordninger som kan benyttes. Tilretteleggingstiltak kan også handle om enkle grep som kan gjøres etter avtale med barnet og foresatte, som

- bruk av tegn til tale
- å sette av ekstra tid til øving av for eksempel å gå i prosesjon, konfirmasjonsritualet osv.
- å skrive ut tekster som skal brukes i stor- eller punktskrift

Noen ganger kan det også være aktuelt med et eget tilbud, enten individuelt eller i en gruppe. Eksempler kan være

- leiropphold med og uten overnatting
- egne konfirmantgrupper
- hjemmeundervisning

Uansett er det viktig at individuelle tilbud ikke blir det eneste alternativet for barn og unge med behov for tilrettelegging. Dette kan lett forsterke følelsen av å være utenfor fellesskapet.

Informasjon og invitasjon

God informasjon er viktig for alle. For personer med funksjonsnedsettelser er det spesielt viktig for å kunne planlegge og avgjøre om en kan ta del i en aktivitet eller ikke. For eksempel er det selvfølgelig helt avgjørende for en konfirmant som bruker rullestol å vite i forkant om hen kommer inn i kirken der undervisningen skjer. I tillegg til informasjon om fysisk tilgjengelighet kan det også være viktig å vite hva deltakelse ellers innebærer.

Foto: Helene Moe Sinning / Den norske kirke

En invitasjon til et arrangement for barn og unge bør alltid inneholde:

- informasjon om tilgjengelighet av bygget/stedet
- informasjon om opplegget
- om dere er åpne for å tilrettelegge for den enkelte
- mulighet til å melde inn behov for tilrettelegging
- kontaktinformasjon

I de tilfellene der det er behov for individuell tilrettelegging eller et parallelt tilbud er det viktig å snakke sammen med barnet eller ungdommen og/eller foresatte. God kommunikasjon og samarbeid er viktig for å finne ut av hvordan et tilbud best mulig kan tilpasses den enkelte og for hele gruppen.

Inkluderende formuleringer i en påmelding kan se slik ut:

- Istedenfor «Kontakt oss hvis du har spesielle behov», skriv heller «Trenger du tilrettelegging? Er det noe vi kan gjøre for at du skal få en god opplevelse? Beskriv behovet ditt».
- Istedenfor «Ta kontakt hvis du trenger a ha med ledsager», gi heller mulighet til å melde inn / krysse av om deltaker har med ledsager.
- Istedenfor «Trenger du tolk?», gi mulighet til å melde inn / krysse av for behov for tegnspråktolk, assistanse.
- Spør «Er det noe du ikke spiser?».
- Gi mulighet til å melde inn / krysse av for ønske om å få tilsendt presentasjoner i forkant.

3. Kirkens visjoner og planer

Den norske kirkes visjoner og vedtak

Strategidokumentet for Den norske kirke 2022-2029 sier tydelig at kirken skal bidra til å oppfylle bærekraftsmålene med sitt grunnleggende prinsipp «Leave no one behind». Forventningsdokument om likestilling, inkludering og mangfold (LIM) i Den norske kirke er tydelig på at kirken har «nulltoleranse for alle former for diskriminering som hindrer mennesker i å oppleve seg som et fullverdig medlem av fellesskapet» (KR 95/21). I 2023 vedtok Kirkemøtet at «Den norske kirke skal være en kirke for alle. Alle mennesker er verdifulle i fellesskapet. Dette er forankret i den kristne likeverdstanken og menneskerettighetene». Vedtaket sier videre at Den norske kirke skal sikre og fremme deltakelse og representasjon av medlemmer med funksjonsnedsettelser og fjerne fysiske og ikke-fysiske barrierer for deltakelse (KM 07/23).

Plan for undervisning og læring – overordnet del

«Siden kirken inviterer alle døpte og interesserte til undervisning og læring, må tilbudet være tilgjengelig og åpent for alle. Felleskap skal preges av anerkjennelse og likeverd, der barn og voksne kan delta på egne premisser og oppleve tilhørighet. Det forutsetter at undervisningen er både relasjonell, tilrettelagt og preget av kunnskap om menneskerettigheter, menneskelig mangfold og sårbarhet. Universell utforming og individuell tilrettelegging skal ivaretas. Bygg, rom og steder med redusert tilgjengelighet er en utfordring mange steder. Det må sikres at aktiviteter så langt som mulig ikke ekskluderer enkelte grupper eller individer.» (kapittel 6)

Foto: Helene Moe Slinning / Den norske kirke

4. Lover og rettigheter

Likestillings- og diskrimineringsloven[3]

Likestillings- og diskrimineringsloven gjelder ifølge § 2 på alle samfunnsområder, og er forpliktende for Den norske kirke.

§ 1 bestemmer at «Lovens formål er å fremme likestilling og hindre diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder og andre vesentlige forhold ved en person».

Likestillings- og diskrimineringsloven § 6 fastsetter at diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder eller kombinasjoner av disse grunnlagene er forbudt. Med etnisitet menes blant annet nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk. Både direkte og indirekte usaklig forskjellsbehandling er forbudt, jamfør henholdsvis § 7 og § 8.

Likestillings- og diskrimineringsloven § 17 fastsetter at «offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner". Plikten omfatter fysiske forhold som Den norske kirke er omfattet av. Ifølge § 18 skal også IKT-løsninger være universelt utformet. Loven fastsetter også sanksjoner mot de som bryter loven, inkludert bøter og andre juridiske konsekvenser.

3 Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven) - Lovdata

Aktivitetsplikten i § 19 innebærer at Den norske kirke må kunne vise til et konkret arbeid for å kartlegge situasjonen, samt tiltak som er planlagt eller iverksatt for å sikre best mulig tilgjengelighet for alle uavhengig av funksjonsevne. Ifølge § 38 kan den som er utsatt for diskriminering eller ikke fått oppfylt sine rettigheter om universell utforming kreve oppreisning og erstatning.[4]

Noen eksempler som kan være brudd på likestillings- og diskrimineringsloven:

- å velge lokaler for undervisningen som ikke er tilgjengelig for en som bruker rullestol eller en som hører dårlig
- å ikke ta initiativ til å bestille tegnspråktolk eller ledsager når det er behov for dette
- å arrangere konfirmantleir på et sted som ikke er universelt utformet når det fører til at en konfirmant ikke kan delta

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)[5]

Menneskerettigheter er grunnleggende rettigheter som alle mennesker har, fordi vi er mennesker. Til tross for denne definisjonen har mennesker med funksjonsnedsettelser vært, og er, utsatt for mer omfattende og mer alvorlige menneskerettighetsbrudd enn mennesker uten funksjonsnedsettelser. Derfor er det menneskerettslige vernet bekreftet og konkretisert gjennom FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Konvensjonen er ratifisert i Norge og forplikter den norske stat og kommunene. Den er rettslig bindende, men så langt ikke inkorporert i norsk lov.

4 Les mer på LDO - Startside
5 CRPD kort forklart | Bufdir

Foto: Hans Jakob Heimvoll / Den norske kirke

Hovedformålet med konvensjonen er å «fremme, verne om- og sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne full og likeverdig rett til å nyte alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter, og å fremme respekten for deres iboende verdighet» (art. 1).

CRPD presiserer at alle personer, uansett funksjonsnedsettelse, har rett til å delta i samfunnet på lik linje med andre og at dette også gjelder deltakelse i kulturliv og fritidsaktiviteter (art. 30).
CRPD handler ikke om at noen skal ha nye eller flere rettigheter enn andre, men understreker at menneskerettighetene gjelder alle. Når konvensjonen fremhever universell utforming, likeverd og tilgjengelighet, understreker den betydningen av at det å ha rettigheter forutsetter å kunne benytte seg av rettighetene. Tilgjengelighet fungerer derfor som en bro mellom det å ha rettigheter og det å kunne benytte seg av sine rettigheter.

Retten til religionsutøvelse

Religionsfriheten er forankret i Grunnloven[6] § 16 og i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon[7] artikkel 9. Religionsfriheten innebærer friheten til å ha en religion, endre religion og utøve en religion.

Friheten til å utøve en religion eller tro skal ikke være gjenstand for andre begrensninger enn slike som er foreskrevet i lov og som er nødvendig for å beskytte den offentlige sikkerhet, orden, helse eller moral, eller andres grunnleggende rettigheter og friheter.

6 Kongeriket Norges Grunnlov - Lovdata
7 Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) - regjeringen.no

5. Ansvar for inkludering og tilrettelegging

Samspill mellom ulike aktører

Kirkens tilbud og aktiviteter bygger på samarbeid mellom frivillige og ansatte, der ulike oppgaver fordeles mellom rådsorganer, tjenester og stillinger i henhold til kirkeordningen. For å lykkes med inkludering er det viktig at ansvarlige følger opp oppgaver og utfordringer, og at menighetsarbeidet preges av lagånd og vilje til å finne gode løsninger. En inkluderende menighet forutsetter både fleksibilitet, ryddighet og raushet i samarbeidet.

Gjennom sitt ansvar for økonomi, bygg, administrasjon og personalforvaltning skal fellesrådet legge til rette for en helhetlig og inkluderende kirke. Dette ansvaret er lovfestet i trossamfunnsloven[8] § 14 og kirkeordningen[9] § 17, og må utøves i samvirke med menighetsråd, prestetjeneste og bispedømmeråd.

Et velfungerende samarbeid mellom disse nivåene sikrer både effektiv ressursbruk og likeverdig deltakelse i menighetslivet.
Prinsippet om samledelse – der ansvar og myndighet utøves i fellesskap – er en forutsetning for at Den norske kirke kan virkeliggjøre sin visjon om å være en åpen, inkluderende og tjenende folkekirke.

Ansvarlig arrangør for kirkelig aktivitet

Den som er ansvarlig arrangør for en aktivitet eller et arrangement har det overordnede ansvaret for gjennomføring, innhold og profil. Dette innebærer også ansvar for å fremme likestilling, inkludering og mangfold.

8 Lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven) - Lovdata
9 Kirkeordning for Den norske kirke - Lovdata

Hovedprinsipper for ansvarlig arrangør i Den norske kirke:

- Gudstjenester og kirkelige handlinger: Prestetjenesten har ansvaret, med forrettende prest som ansvarlig for gjennomføring. Prestene ledes av prost, og prosten av biskop.
- Konfirmasjonsundervisning: Kateket eller prest har ansvar.
- Andre aktiviteter i menigheten: Menighetsrådet er normalt ansvarlig arrangør, med mindre annet er avtalt.
- Kirkelig fellesråd: Har ansvar for arbeidsgiverfunksjon, kirkebygg og budsjett, inkludert oppgaver knyttet til lokaler, finansiering og ledelse av ansatte.
- Utleie av kirken: Ved konserter og arrangementer er leietageren ansvarlig arrangør.
- Frivillige organisasjoner: Når en forening eller frivillig organisasjon har virksomhet i kirken, er denne ansvarlig arrangør. Ved samarbeid mellom menigheten og en organisasjon, bør begge parter ta ansvar for inkludering og tilrettelegging i tråd med samarbeidsavtalen.

Menighetsrådets ansvar

Å være menighet er å være kirke i et lokalsamfunn, av og for mennesker i soknet. Kirkeordningen § 12 sier følgende om menighetsrådets oppgaver:

> *Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, døpte gis trosopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet. Menighetsrådet har ansvar for at kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni innarbeides og utvikles i soknet.*

Dette betyr at menighetsrådet har fått det grunnleggende kirkelige oppdraget i en menighet. Menighetsrådet har et overordnet ansvar for å legge til rette for muligheten for likeverdig deltagelse på menighetens tiltak. Dette bør komme tydelig til uttrykk når rådet for eksempel utarbeider planer og strategier. Menighetsrådet har blant annet planansvaret for kirkelig undervisning, og de er ansvarlig arrangør for menighetens tiltak rettet inn mot barn og unge. En slik plan vil være retningsgivende både for fellesrådet og deres tilsatte, og for prost og prestene i prostiet med ansvar for tiltak for barn og unge.

Selv om menighetsrådet ikke er arbeidsgiver, og derfor ikke kan utøve styring over de ansatte, er det fortsatt rådets prioriteringer og planer som er retningsgivende for arbeid som utøves av de tilsatte. Planer og aktiviteter for kirkelig undervisning og læring, konfirmantarbeid, diakoni og kirkemusikk skal forankres i menighetsrådets planer.

Kirkemøtet oppfordrer alle råd og utvalg til å arbeide for representativitet når det gjelder kjønn, mennesker med nedsatt funksjonsevne og unge under 30 år. Universell utforming er et viktig prinsipp for menighetsrådets ansvarsområder. Det handler om å legge praktisk til rette for at alle kan delta på gudstjenester og andre aktiviteter uten ekstra behov for tilpassing og utforming. Det betyr også at kommunikasjon som går til alle medlemmer, bør være universell utformet.

Fellesrådets ansvar

Kirkelig fellesråd har et overordnet ansvar for å sikre gode rammevilkår for menighetenes virksomhet i kommunen. Dette ansvaret omfatter økonomi, administrasjon, personalforvaltning og kirkebygg.
Målet er å legge til rette for likeverdig deltakelse for alle i kirkens liv

og arbeid, uavhengig av funksjonsevne, alder, kjønn eller bakgrunn. Fellesrådets oppgaver er fastsatt i kirkeordningen for Den norske kirke og begrenset til bestemte ansvarsområder innen soknene. Ansvaret utøves innenfor de økonomiske rammene som kommunen og bispedømmerådet stiller til disposisjon, jf. trossamfunnsloven § 14. Fellesrådet skal ivareta helheten i det lokale kirkelivet og bidra til at Den norske kirke fungerer som en åpen og inkluderende folkekirke.

Kirkebygg med mer

Fellesrådet har ansvar for drift, vedlikehold og forvaltning av kirkebygg og andre lokaler som benyttes til konfirmasjon og kirkelig undervisning, jf. kirkeordningen § 17.

Foto: Helene Moe Sliinning / Den norske kirke

Siden kirkebyggene brukes av allmennheten, omfattes de av plikten til universell utforming, slik at alle skal kunne delta på like vilkår. Fellesrådet skal vurdere behovet for- og iverksette tiltak for universell utforming og tilgjengelighet. Kostnader til slike tiltak inngår i kommunens finansielle ansvar etter trossamfunnsloven § 14, og bør synliggjøres i fellesrådets budsjettforslag til kommunen.

Lokaler, utstyr og materiell til konfirmasjonsopplæring

Etter kirkeordningen § 17 f. har fellesrådet ansvar for å anskaffe lokaler, utstyr og materiell til konfirmasjonsopplæring. Dette innebærer et ansvar for at undervisningen er forsvarlig og inkluderende, og at konfirmanter med særskilte behov får et tilbud på linje med andre – uten at dette medfører egenbetaling for konfirmant eller foresatte.

Utgifter til universell utforming, hjelpemidler og tilpasset materiell skal synliggjøres i budsjettprosessen og inngå i dialogen med kommunen.

Budsjettarbeid og disponering av tilskudd til kirkelig undervisning

Kirkelig fellesråd mottar midler fra bispedømmerådet til kirkelig undervisning og er arbeidsgiver for stillinger innen undervisning, administrasjon og drift (unntatt prestetjenesten).

Fellesrådet har ansvar for hvordan midler fra bispedømmerådet og eventuelt kommunen fordeles mellom lønn, drift og tiltak i soknene. I budsjettarbeidet må fellesrådet prioritere midler som bidrar til likeverdig deltakelse, blant annet ved å sette av ressurser til pedagogisk tilrettelegging og tilgjengelige tiltak. Budsjettprosessen skal skje i dialog med menighetsrådene, slik at ressursbruken samsvarer med behovene lokalt.

Tilgangen på økonomi og personell setter naturlige grenser for handlingsrommet, men gjennom langsiktig planlegging og koordinering kan fellesrådet bidra til at kirkens lokale virksomhet i større grad realiserer visjonen om en åpen og inkluderende folkekirke.

Arbeidsgiveransvar

Kirkelig fellesråd er arbeidsgiver for undervisningsstillinger og øvrige stillinger som arbeider med barn, unge og voksne – med unntak av prestene. Gjennom kirkevergen har fellesrådet et overordnet ansvar for å disponere personell på en måte som sikrer at alle får et likeverdig kirkelig tilbud. Dette kan innebære å styrke pedagogiske ressurser eller legge til rette for særskilte behov.

Som arbeidsgiver skal fellesrådet også sørge for kompetanseutvikling, veiledning og faglig støtte for de ansatte, jf. hovedtariffavtalen[10] kap. 3.3. Ved særskilte utfordringer som påfører fellesrådet uforholdsmessige kostnader, kan det søkes bistand fra kommunen eller bispedømmerådet.

Prestetjenestens ansvar

Prestetjenesten ledes av biskopen på bispedømmenivå, av prosten i prostiet og av soknepresten i soknet. Prestene har hovedansvaret for gjennomføring av gudstjenester og kirkelige handlinger, og skal sikre at disse skjer på en måte som gir likeverdig deltakelse.

Selv om prestene har det liturgiske og teologiske ansvaret, er det fellesrådet som skal sørge for at kirkebygg, tekniske løsninger og praktisk tilrettelegging bidrar til at gudstjenester og kirkelige handlinger er tilgjengelige for alle.

10 Hovedtariffavtalen for Den norske kirke

Prestetjenesten har også et ansvar for konfirmasjonsundervisningen. I menigheter uten kateket, ligger hovedansvaret for denne undervisningen på prestetjenesten. Dette innebærer at prosten, alene eller sammen med kirkevergen og menighetsråd, får et særlig ansvar for at personell med kompetanse og kapasitet kan gi et likeverdig tilbud for gjennomføring av konfirmasjonstiden. Å skaffe nødvendige ressurser er derfor et felles ledelsesansvar som prost og kirkeverge/ daglig leder må løse i fellesskap.

Bispedømmerådets og biskopens ansvar

Bispedømmerådet skal, ifølge kirkeordningen, ha sin oppmerksomhet rettet mot alt som kan bidra til å vekke og nære det kristelige livet i menighetene.
Rådet skal fremme samarbeid mellom menighetsråd, prosti og andre kirkelige organer, og gjennom budsjett og planvedtak, prioritere kirkelige satsinger. Det innebærer blant annet oppfølging av Kirkemøtesaker om kirkelig undervisning og læring og universell utforming.

Biskopen har tilsynsansvar for menighetene i bispedømmet. I tillegg er biskopen leder for prestetjenesten i bispedømmet. Dette betyr at biskopen har det overordnede ansvaret for hvordan prestetjenesten utøves og ledes i sitt bispedømme. I tillegg har biskopen en rolle når det gjelder utvikling av kurs- og kompetansetiltak for kirkelige stillinger. Biskopen har gjennom kompetansetiltak muligheten til blant annet økt bevissthet og kunnskap blant kirkelige tilsatte når det gjelder funksjonshemmedes rettigheter, universell utforming og tilrettelegging.

Foto: Helene Moe Slinning / Den norske kirke

Kommunens ansvar

Det vil være avklarende å omtale to ulike sider ved kommunenes

ansvar:

1. Kommunens ansvar for å finansiere lokale kirkelige formål i Den norske kirke
2. Kommunens ansvar for personlig assistanse og lignende oppgaver og tjenester

Foto: Bo Mathisen / Den norske kirke

Kommunens ansvar for kirkelige formål

Kommunens ansvar for kirkelige formål er beskrevet i trossamfunnslovens § 14. Det er i hovedsak tre formål som er direkte omtalt i loven:

- drift og vedlikehold av kirkebygg og gravplass
- stillinger som er knyttet til gjennomføring av gudstjenester og kirkelige handlinger (dåp, konfirmasjon, vigsel og kirkelig gravferd). Dette omfatter kirkemusiker, kirketjener og klokker, men ikke prest, da prestetjenesten er finansiert av staten.
- kirkelig administrasjon, dvs. kirkeverge og andre stillinger og administrative støttefunksjoner som skal til for å kunne forvalte og drifte kirken lokalt (kontorer, IKT, regnskap, saksbehandling, valg osv.)

Disse tre formålene omtales ofte som kommunens kirkelige «må-oppgaver», det vil si oppgaver som er direkte omtalt i loven som et kommunalt finansieringsansvar, og der kommunene derfor har en lovregulert forpliktelse. Selv om kommunenes forpliktelse til å dekke disse formålene har vært nesten uforandret i over 100 år, så har forventningene til nivået på tilskuddet fra kommunene for å dekke disse formålene blitt endret i tråd med samfunnsutvikling og endringer i lov- og regelverk. I dag vil for eksempel både lovendringer og holdningsendringer innebære at utgifter til drift og vedlikehold av kirkebygg også innebærer en forventning om at kommunen skal dekke utgifter for at kirkebyggene er universelt utformet. Kommunalt ansvar for å finansiere stillinger og kirkelig administrasjon innebærer også at det skal ytes midler som kan gi grunnlag for at kontorer og arbeidsplasser er universelt utformet, både for tilsatte og for besøkende.

I tillegg til å finansiere «må-oppgavene» understreker trossamfunnsloven at kommunene årlig skal ta stilling til om de skal gi tilskudd til andre kirkelige formål, slik som kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni. Kirkelig fellesråd skal på soknenes vegne oppfordre kommunene til å verdsette og støtte opp under ulike deler

Foto: Helene Moe Slinning / Den norske kirke

av det kirkelige arbeid, for eksempel diakoni og aktiviteter for barn og unge. Kommunale tilskudd til dette eller andre satsinger og tiltak kan variere i stor grad. I budsjettforslaget fra fellesrådet til kommunen bør det inngå eventuelle ekstra utgifter for å sikre likeverdig deltagelse. Kommunale bevilgninger utgjør om lag 2/3 av den totale offentlige finansieringen av Den norske kirke. Der det er en stram kommuneøkonomi vil det ofte medføre innstramming i tilskuddet til kirkelig fellesråd. Kontinuerlig samarbeid og nær kontakt med kommunen og de ulike deler av den kommunale virksomheten er ofte avgjørende for å beholde og eventuelt øke det kommunale tilskuddet til kirkelig virksomhet. Dette arbeidet overfor kommunen vil i hovedsak skje gjennom kirkeverge og de valgte fellesrådsmedlemmene. I budsjettarbeidet må fellesrådet også samordne innspillene fra menighetsrådene, informere og skape forståelse for kirkens oppgaver og virksomhet i kommunen, og bidra til at kommunen følger opp sine forpliktelser etter trossamfunnsloven § 14. Alt arbeid som utføres av kirkens frivillige og ansatte gir grunnlag for samarbeid med kommunale instanser, med sikte på å utvikle et godt lokalmiljø.

Kommunens ansvar for personlig assistanse

Det er den som har behov for personlig assistanse og dens foresatte, som i utgangspunktet må søke kommunen om dette for deltakelse i kirkelige aktiviteter. Det anbefales likevel at for eksempel kirkelig fellesråd har en dialog med kommunen om å finne gode løsninger. Ofte vil det være en stor fordel at fellesrådet eller lokalmenigheten bistår familien i søknadsprosessen. Skulle kommunen gi avslag på søknad om nødvendig ledsager eller støttekontakt, bør det vurderes om saken skal bringes inn for fylkesmannen som klageorgan og tilsynsmyndighet.

Kommunenes praksis er ofte forskjellig. I dialogen med kommunen kan fellesrådet eller annen kirkelig instans understreke følgende:

- Det er det offentliges ansvar å legge til rette for at barn og unge med nedsatt funksjonsevne får mulighet til å delta i kirkelig sammenheng på linje med andre på samme alder. Kirken på sin side, har ansvar for innholdet og den pedagogiske tilretteleggingen.
- Kommunenes bistand skal være behovsprøvd og individuelt basert. Når barn og unge også deltar i annen aktivitet, er det urimelig å henvise til at det er den enkelte som må prioritere ut fra innvilget bistand. Det er for eksempel urimelig at barn og unge må velge mellom enten idrettsaktivitet eller å delta på konfirmasjonsopplæring.
- I tillegg til aktiviteter for barn og unge vil det også være behov for bistand for å kunne delta likeverdig i høytidsmarkeringer og i seremonier som familien normalt deltar i.

Foto: *Helene Moe Slinning / Den norske kirke*

Fra rettighet til deltakelse

Kirkelig undervisning og læring for alle

Hvem har ansvar for tilrettelegging? Hva sier lovverket? Og hvordan kan kirken bidra til at alle barn og unge får delta på like vilkår? Denne veilederen gir råd om inkludering, universell utforming, individuell tilrettelegging og ansvarsfordeling i kirkelig undervisning og læring.

Kirkerådet
ressursbanken.no

DEN NORSKE KIRKE